

- Л. Є. Андрусишина// (Теорія і практика сучасної логопедії: Зб. наукових праць: Вип. 2) – К.: Актуальна освіта, 2005. – С. 27-33.
3. Гнедова Н. М. Особенности и роль самоконтроля в мнемических процессах у детей дошкольного возраста / Н. М. Гнедова // Новые исследования в психологии и возрастной физиологии. – 1971. – №1. – С. 72-75.
  4. Лурия А. Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия. – Ростов н/Д: изд-во “Феникс”, 1998. – 416 с.
  5. Психология детей дошкольного возраста. Развитие познавательных процессов / Под ред. А. В. Запорожца, Д. Б. Эльконина. – М.: Просвещение, 1964. – 352 с.
  6. Соботович Е. Ф. Психолингвистическая структура речевой деятельности и механизмы её формирования / Е. Ф. Соботович. – К.: ІЗМН, 1997. – 44 с.

The article reveals the ways and methods of development of arbitrary memory of visual and auditory modality in children under preschool age with general speech underdevelopment, taking into account the qualitative analysis of the structure of mnemonic disorders.

Keywords: preschoolers with general speech undevelopment, violation of mnemonic activity, arbitrary memory, mnemonic purpose, logical memorization method, methods of self-control, the images of memory (view).

Отримано 23.2. 2012

УДК 376.36

Л.Д. Бегас

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті подано опис експериментальної методики щодо корекції із застосуванням засобів театралізованої діяльності. Театралізована діяльність сприяє формуванню у дітей дошкільного віку навичок правильної вимови. Однією з головних її цілей є допомога дитині у мовленнєвому, інтелектуальному, художньо-естетичному та соціально-емоційному розвитку.

Ключові слова: театралізована діяльність, старший дошкільний вік, корекційна робота.

В статті подано описання експериментальної методики корекції методами театралізованої діяльності. Театралізована діяльність сприяє формуванню дітей дошкільного віку навчальних правильних висловлювань. Однією з головних її цілей є допомога дитині в мовній, інтелектуальній, художньо-естетичній і соціально-емоційній розвитку.

Ключевые слова: театралізована діяльність, старший дошкільний вік, корекційна робота.

Для сучасного етапу розвитку системи спеціальної педагогіки характерний пошук і розробка нових технологій навчання і виховання дітей, так як навчально-пізнавальна діяльність дітей із порушенням психофізичного розвитку не завжди можлива та ефективна під час використання традиційних засобів. Ось чому необхідно використання спеціальних засобів навчання і виховання. Засоби навчання повинні відповідати принципам спеціального навчання. У зв'язку з цим цінність використання того чи іншого засобу визначається тим, наскільки воно робить навчання максимально доступним для дітей.

Необхідно також враховувати індивідуально-психологічні особливості кожної дитини, спиратися на її природні здібності. Формуючи, розвиваючи та вдосконалюючи художньо-творчий потенціал, потрібно починати з більш простого. Накопичення уявлень про себе і світ, "переживання" досвіду інших, відстоювання своєї позиції, досягнення взаєморозуміння, осмислення духовності своєї поведінки та поведінки оточуючих під час спеціально створених психолого-педагогічних умов бесід діалогу, дискусії, гри, вправ формують відношення до себе, до життя і світу, збагачує духовний та творчий потенціал дитини.

В останні роки в системі освіти, зокрема спеціальної, відбуваються суттєві зміни. У спеціальних дошкільних навчальних закладах для дітей із порушенням психофізичного розвитку ці зміни стосуються обов'язкового освітнього рівня і змісту навчання. Ідеологія освіти дітей із порушенням психофізичного розвитку виникла на ґрунті сучасного розуміння прав людини. Такий підхід втілюється у тенденції до розвитку інтегративних підходів у навчанні дітей із особливими потребами.

Сучасному етапу розвитку системи освіти притаманні пошук і розробка нових технологій навчання і виховання дітей. В якості пріоритетного використовується діяльний підхід до особистості

дитини. Одним із видів такої діяльності, що широко використовується в процесі виховання та всебічного розвитку дітей, є театралізована діяльність. Л.С. Виготський визначає драматизацію, або театральну виставу, як найпоширеніший вид дитячої творчості, так як драматична форма відображення вражень у дітей має стихійний характер і проявляється незалежно від бажань дорослих.

Сучасна спеціальна педагогіка в пошуку нових форм і засобів все частіше звертається до різноманітних видів мистецтва як до засобу розвитку і корекції. Реалізація завдань психокорекції, а також завдань соціального і морального розвитку можлива завдяки відповідним методикам.

Інсценування, як прийом вивчення художнього твору розглядає методика навчання літературі (О.А. Акулова, І.Б. Костіна, В.А. Лазарева, В.П. Острогорський та ін.).

Проблема використання театральної-ігрової діяльності у виховному процесі розробляється соціоігровою педагогікою (В.М. Букатов, А.П. Єршова, Т.Г. Пеня).

Більшість методик театралізованих ігор дошкільників (Р.І. Жуковської, Л.В. Артемової) є методиками організації сюжетно-рольової гри.

Найулюбленіший вид діяльності дітей – це гра, яка є засобом обробки отриманих з навколишнього середовища вражень і знань. Саме у грі яскраво проявляються особливості мислення дитини, її емоційність, активність, потреба у спілкуванні. Видатний дослідник психології Л.С. Виготський підкреслював неповторну специфіку дошкільної гри. Він наголошував, що свобода і самостійність дітей у грі поєднуються з дотриманням правил гри. Але це можливо за умови, що правила не нав'язуються дітям, а є наслідком змісту гри, її задач, а їх виконання є найбільшою радістю.

Системні дослідження особливостей використання театралізованих ігор у навчанні дітей відсутні, якщо не враховувати окремі рекомендації із залучення даного виду ігор до корекційної роботи з дошкільниками. Це спонукає до вивчення даної проблеми, оскільки не має сумніву в тому, що ігрова та театралізована діяльність мають велике значення для розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Театралізовані ігри діти люблять найбільше. В сучасних педагогіці і психології відмічається вплив гри на психічний розвиток дитини: формування здібностей, свідомості, моральних норм та правил поведінки, емоційного розвитку та ін. .

Одним із видів дитячої театралізованої діяльності, які широко використовуються в процесі виховання і всебічного розвитку дітей, є театралізована гра. Л.С. Виготський визначає драматизацію, або театралізоване дійство, як самий розповсюджений вид дитячої

творчості, так як драматична форма відображення життєвих вражень притаманна дітям і знаходить своє вираження раптово, незалежно від бажання дорослих. Вона охоплює різні символіко-моделюючі види діяльності і побудована на основі органічної єдності гри, мовлення, малювання, а також формує особистість за допомогою "спілкування з мистецтвом" [1, с. 74].

Театралізована гра є найулюбленішою у дітей. В сучасній психології та педагогіці відмічається вплив гри на психічний розвиток дитини: формування здібностей, свідомості, моральних норм та правил поведінки, емоційного розвитку та ін.

Більшість вчених відмічають особливу роль театралізованих ігор. Театралізована гра – дуже насичена в емоційному відношенні діяльність, в якій діти не помічають дорослих, оскільки бажання пограти у казку досить велике, казка приносить радість та подив – витоки творчості. "Театралізована гра" – "театральність" – "театр" – це спільнокореневі слова, що вказують на спорідненість театралізованих ігор з театром. Театр – синтетичний вид діяльності, який поєднує в собі слово, образ, музику, танець, малювання. Він має свій пізнавальний момент, своє відображення світу на відміну від інших видів мистецтва (живопису, скульптури, музики, поезії) [2, с. 29-34].

Гра належить до важливих засобів корекційно-розвиваючої роботи з дітьми дошкільного віку. Вона сприяє фізичному розвитку дитини, розвитку пізнавальних процесів і функцій (сприйняття, мислення, мовлення, уваги та інше), формуванню уявлень про навколишній світ.

Театралізована діяльність у дошкільному віці існує та усвідомлюється педагогами як один із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини, що використовується з певною метою і спонукається мотивами. Педагог розвиває в дошкільників уміння "входити в образ" і "утримувати" його в продовж усієї театралізованої діяльності; усвідомлення мовленнєвих та виконавчих дій; уміння передавати характерні особливості будь-якого художнього образу; здатність переносити отримані уявлення в самостійну ігрову діяльність; спроможність виявляти зацікавленість до театру як виду мистецтва; усвідомленість змісту, ідеї, художніх образів літературних творів.

Роль театралізованої діяльності у всебічному розвитку дітей дошкільного віку висвітлено у працях Л.В. Артемової, О.П. Амацьєвої, Р.І. Жуковської, Ю.І. Рубіної. Дослідники доводять, що театралізована діяльність має значні можливості щодо творчого самовиявлення особистості в період дошкільного дитинства.

Театралізована діяльність є джерелом розвитку почуттів, глибоких переживань і відкриттів дитини. Це – конкретний результат. Але не менш важливо, що театралізовані заняття розвивають емоційну сферу

дитини, спонукають її співчувати героям, переживати разом з ними події вистави. "В процесі цих переживань, – як зауважував психолог і педагог, академік Б.М. Теплов, – виникають відповідні відносини і моральні оцінки, які мають більшу силу, ніж оцінки, які просто засвоюються". Таким чином, театралізована діяльність – важливий засіб розвитку у дітей емпатії, тобто здібності розпізнавати емоційний стан людини за мімікою, рухам, інтонацією, вміння уявляти себе на його місці в різних ситуаціях. "Щоб радіти радощами інших та співчувати чужому горю, потрібно вміти за допомогою уяви зайняти місце іншої людини, подумки стати на її місце", – стверджував Б.М. Теплов.

Відомо, що невеличкі театралізовані вистави приносять багато радісних хвилин для малечі. Їх завдання – виховання звукової культури мовлення дітей. Вони навчаються уважно слухати мову оточуючих, розуміти їх, розрізняти на слух близькі за звучанням словосполучення та слова, швидкість їх вимови, тобто розвиває у дітей слухову увагу та слухове сприйняття. Театралізовані вистави також сприяють формуванню дикції, артикуляції, голосової динаміки та вмінню управляти своїм голосовим апаратом. Голос дитини в дошкільному віці є досить нестійкий: деякі діти говорять дуже тихо, ледве чутно, інші навпаки – крикливо. Не всі можуть регулювати гучність власного голосу та швидкість вимови слів. Актори ж вимовляють слова з різною гучністю (пошепки, тихо, помірно, голосно) та в різному темпі (швидко, помірно, повільно).

Театралізована діяльність має великі корекційні можливості. Діти, які приймають в ній участь, знайомляться з навколишнім світом в усьому його різноманітті через образи, кольори, звуки, а вміло поставлені запитання спонукають їх думати, аналізувати, робити висновки. Розумовий розвиток тісно пов'язаний з удосконаленням мовлення. В процесі роботи над виразністю реплік персонажів активізується словник дитини, удосконалюється звукова культура її мовлення, інтонації. Роль, яку виконує дитина, репліки, які вона промовляє, ставлять дитину перед необхідністю правильно, чітко, зрозуміло висловлюватись, у неї покращується діалогічне мовлення.

Можна стверджувати, о театралізована діяльність є джерелом розвитку почуттів, глибоких переживань та дитячих відкриттів, прилучає їх до духовних цінностей. Це – конкретний результат. Але не менш важливо, що театралізовані заняття розвивають емоційну сферу дитини, спонукають її співпереживати подіям, які розгортаються у виставі. "В процесі співпереживання, як вказував психолог і педагог, академік Б.М. Теплов, – створюються відповідні відносини і моральні оцінки, які мають більшу спонукальну силу, ніж оцінки, які просто повідомляються і засвоюються". Таким чином, театралізована

діяльність – важливий засіб розвитку у дітей емпатії, тобто здатності розпізнати емоційний стан людини за мімікою, жестами, інтонацією; вміння уявляти себе в різних ситуаціях на місці іншого, знаходити адекватні засоби співпраці. "Для того, щоб радіти за іншого і співпереживати чужій біді, потрібно вміти за допомогою уяви перевтілюватися в іншу людину, подумки зайняти її місце" [6, с. 59].

Театралізована діяльність дозволяє дитині вирішувати різні проблемні ситуації від особи будь-якого персонажу. Це допомагає долати нерішучість, невпевненість в собі, сором'язливість. Таким чином, театралізовані заняття допомагають у всебічному розвитку дитини. Отже, не даремно у вимогах до місту та методів роботи в дошкільних навчальних закладах виділено спеціальний розділ "Розвиток дитини в театралізованій діяльності", критерії якого наголошують, о педагог зобов'язаний:

- створювати умови для розвитку творчої активності дітей в театралізованій діяльності (заохочувати виконавчу творчість, розвивати здатність вільно та невимушено триматись під час виступу, спонукати до імпровізації засобами міміки, виразних рухів та інтонації);
- долучати дітей до культури театру (знайомити з театром, театральними жанрами, з різновидами лялькового театру);
- забезпечувати взаємозв'язок театралізованої з іншими видами діяльності в єдиному педагогічному процесі;
- створювати умови для спільної театралізованої діяльності дітей і дорослих.

Для виконання даних критеріїв є необхідним створення відповідних умов. В першу чергу, це організація роботи. Саме розумна організація театралізованої діяльності дітей допоможе обрати найкращі напрямки, форми та методи роботи за даним питанням.

Змістом театралізованих занять є:

- перегляд лялькових вистав та бесіди за ними;
- ігри-драматизації;
- розігрування різноманітних казок та інсценівок;
- вправи з формування виразності виконання (вербальній та не вербальній);
- вправи з емоційного розвитку дітей.

Слід наголосити, театралізовані заняття повинні виконувати одночасно пізнавальну, корекційну, виховну і розвиваючу функції і ні в якому разі не бути тільки підготовкою до виступу. Їх зміст, форми та методи проведення одночасно сприяти досягненню трьох основних цілей: розвитку мовлення, створенню атмосфери творчості, емоційному розвитку дітей.

В спеціальній педагогіці засоби театралізованої діяльності використовуються в роботі з різними категоріями дітей із порушенням

психофізичного розвитку. Широке розповсюдження набуло використання музичних засобів виховання: промовляння слів, фраз під музику, співи (Л.З. Андропова, Г.А. Волкова), заняття з музичним супроводом з ритмічними рухами рух, ніг, тулуба, а в подальшому поєднання цих рухів зі співами, мелодекламацією (Л.І. Белякова, В.І. Дресвяннікова, Є.В. Оганесян). Існують також різні форми організації роботи з дітьми, які базуються на використанні різноманітних музичних засобів – невеличких театралізованих композицій з використанням сольного співу, хороводів тощо (Н.А. Ричкова, Л.С. Журавльова) [4, 103].

Використання ігрової діяльності для корекції недоліків розвитку дітей, як то розумова відсталість, затримання психічного розвитку, порушення мовленнєвого розвитку, порушення зору, слуху є актуальною проблемою в сучасній спеціальній психології та педагогіці. В дослідженнях, присвячених вивченню корекційно-розвиваючих можливостей ігрової діяльності, розглядаються переважно сюжетно-рольова та дидактична гра із старшими дошкільниками, які мають відхилення у розвитку.

У "Програмі виховання та навчання дітей з важкими порушеннями мовлення", "Програмі навчання та виховання дітей з труднощами у навчанні" для дитячих садків компенсуючого типу та в програмах "Малятко", "Я у Світі", які використовуються у роботі дошкільних навчальних закладів загального типу, виділяють спеціальний розділ "Розвиток дитини в театралізованій діяльності". В його критеріях підкреслюється, що педагог зобов'язаний:

- створювати умови для творчої активності дітей в театралізованій діяльності (заохочувати до творчості, розвивати здібності вільно триматися під час виступу, спонукати до імпровізації за допомогою міміки, виразних рухів, інтонації та ін.);
- долучати дітей до театрального мистецтва (знайомити з театральними жанрами, з різними видами театрів);
- забезпечувати взаємозв'язок театралізованої з іншими видами діяльності в єдиному педагогічному процесі;
- створювати умови для спільної театралізованої діяльності дітей та дорослих.

В процесі корекційного навчання старших дошкільників з особливими потребами засобами театралізованої діяльності проходить особлива, своєрідна для кожного випадку зміна структури дефекту. Спочатку – перебудова вищих психічних функцій за допомогою художнього сприйняття, потім - пам'ять і словесне мислення. У відповідний момент естетичне сприйняття дає поштовх до розвитку пізнавальної діяльності, оскільки театралізована діяльність не тільки

знайомить дитину з новими явищами, але й дозволяє їй зрозуміти художній образ [3, с. 28].

Театралізована діяльність дозволяє дитині вирішувати проблемні ситуації від особи будь-якого літературного героя. Це допомагає долати нерішучість, невпевненість в собі. Таким чином, театралізовані заняття допомагають дитині розвиватися всебічно.

Мистецтво взагалі має великий вплив на розвиток дитини. Залишаючи враження на все життя, воно вже в ранньому дитинстві дає уроки не тільки краси, але й уроки моралі. І чим багатіше ці уроки, тим легше та успішніше розвивається духовний світ дітей. Якість і кількість цих уроків в першу чергу залежать від батьків та від вихователів дитячих садків. Адже відомо, що маленькі діти активно відносяться до того, що викликає їх цікавість.

Як активна форма художньо-творчої самодіяльності дітей театралізована діяльність єднає психологію, педагогіку, естетику та етику, має велике значення і створює умови для всебічного розвитку особистості. Творча робота з дітьми сприяє духовному збагаченню, морально-естетичному та художньому розвитку, росту соціально-психологічного досвіду. В процесі самопізнання і самовиховання, спілкування, художнього сприйняття та аналізу літературного матеріалу формується світогляд і ціннісне відношення дітей до життя [5, с. 163].

Отже, використання театралізованої діяльності в розвиваючому процесі дозволяє в цілому підвищити рівень графічної, ігрової діяльності та комунікативної компетентності дітей. Таким чином, вона повинна використовуватися в роботі з дітьми, так як сприяє навичкам активної та творчої колективної взаємодії. В процесі створення і реалізації ігрового задуму знаходять своє відображення та уявлення дітей про навколишній світ, та їх відношення до тієї або іншої проблемної ситуації. Оволодіння навичками мимічної, пантомимічної, мовленнєвої виразності сприяє розвитку творчого потенціалу дітей і підвищенню рівня їх соціальної адаптації.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Психология искусства. – М.: Лабиринт, 1997. – 203 с.
2. Геркина М.И. Речь заикающихся дошкольников в различных условиях общения // Дефектология. – 1972. – № 3. – С. 29-34.
3. Зеньковский В.В. Психология детства. – М.: Школа-Пресс, 1996. – 234 с.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: МГУ, 1975. – 303 с.

5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-и т.: Т. 3: Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: Радянська школа, 1977. – 670 с.
6. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей // Избранные труды: В 2-х т. – М.: Педагогика, 1985. – Т. 1. – 657 с.

The Theatrical activities help to form the correct pronunciation skills of children of upper pre-school age. One of the main goals of such theatrical activity is to help a child in language, intellectual, artistically-aesthetic, social and emotional development.

Keywords: theatrical activity, upper pre-school age, correction work.

Отримано 23.2.2012

УДК 376.1-056.264:801.6-053.4:616.89-008.434.3 (043.5)

О.В. Боряк

ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ КОРЕКЦІЇ ПРОСОДИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИЗАРТРИЄЮ ЗАСОБАМИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ

У статті надане теоретико-методологічне обґрунтування експериментальної методики корекції просодичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією засобами логопедичної ритміки.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, компоненти просодичної сторони мовлення, порушення мовленнєвого розвитку, дизартрія, логоритміка, темпоритмічна сторона мовлення.

В статье дано теоретико-методологическое обоснование экспериментальной методики коррекции просодической стороны речи у детей старшего дошкольного возраста средствами логопедической ритмики.

Ключевые слова: дети старшего дошкольного возраста, компоненты просодической стороны речи, нарушения речевого развития, дизартрия, логоритмика, темпоритмическая сторона речи.